

службовими особами і виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією. De lege ferenda (задля узгодження положень КК та чинного антикорупційного законодавства) в ст. 369-2 КК, включаючи її примітку, доцільно вказати на осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, або осіб, прирівняних до них (пункти 1 і 2 ч. 1 ст. 3 Закону «Про запобігання корупції»). Саме такий варіант поліпшення ст. 369-2 КК змістовно узгоджуватиметься з положеннями антикорупційних конвенцій. Водночас слід бути свідомим того, що зазначені, так би мовити, термінологічні зміни не розв'язують основних проблем, пов'язаних із: тлумаченням і застосуванням ст. 369-2 КК; дефектністю останньої та її можливою оцінкою як «п'ятого колеса до воза» в існуючому арсеналі протидії корупції; визначенням долі цієї кримінально-правової заборони в контексті якісного виконання відповідних міжнародно-правових настанов.

УДК 343.98 (043.2)

Жеребко О.І., к.ю.н.,
Київський науково-дослідний інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України, м. Київ, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ В КОНФЛІКТНІЙ СИТУАЦІЇ

У статті на основі аналізу наукових підходів, матеріалів слідчої практики проаналізовано психологічні особливості допиту в конфліктній ситуації.

Допит в конфліктній ситуації в психологічному відношенні одне з найскладніших слідчих дій. Основним способом протидії слідчому під час допиту є дача помилкових (повністю або частково) показань або взагалі відмову давати будь-які свідчення.

Мотивами повідомлення неправдивих відомостей допитуваним нерідко є боязнь виявитися викритим у скоєному злочині, будь-яких поганих вчинках і отримати за це покарання, моральне засудження; страх бути відкинутим особистісно значущою для нього референтною групою з-за допущеного по відношенню до кого-небудь з її членів «зради»; боязнь помсти з боку співучасників злочину; сором за вчинене; бажання приховати інтимні сторони життя; явна або прихована антипатія до слідчого і т.п. У осіб з психічними відхиленнями, низьким рівнем інтелектуального розвитку мотивами неправдивих показань можуть виявитися потреба в самоствердженні, негативізм, що проявляється в малозрозумілій на перших порах впертості і т.п.

Серйозний вплив на мотивацію лжесвідчення допитуваного, особливо якщо їм є підозрюваний, надає невизначеність його положення. Ситуація когнітивного дисонансу і як наслідок – стан психічної напруженості можуть стати сильним спонукальним чинником, зайняти домінуюче положення в структурі його мотиваційної сфери.

Набагато важче розібратися в мотиваційній сфері, поведінці допитуваного, який себе само обмовляє. Удавана на перший погляд причетність особи, підозрюваного у результаті самообмови до вчиненого злочину, стан психічної напруженості, яка супроводжує його «визнання», можуть дещо послабити контроль слідчого за ситуацією, викликати відчуття успішно здійснюється розслідування, у зв'язку з чим може виникати переоцінка своїх можливостей, особистих якостей.

Процес спотвореного сприйняття та оцінки слідчої ситуації, зумовленої самообмовою допитуваного, може ще більше погіршитися при завищеній самооцінці слідчого працівника, яка постійно вимагає нових «підкріплень», підтверджень його «високої» професіоналізму. В подальшому цей процес професійного самоствердження «за будь-яку ціну», в основі якого лежить неправильна оцінка їм не тільки своїх здібностей, але і реальної слідчої ситуації, що стає однією з причин професійної деформації слідчого працівника, призводить до різного роду судових помилок, зайвий раз підтверджуючи упередженість нашого мислення.

Формування мотивів самообмови у допитуваного можуть сприяти стан безнадійності, безвихідності, обумовлене втратою людиною віри в справедливість, гуманність правоохоронних органів, законність їх діяльності, під впливом укладення його під варту в якості запобіжного заходу, арешту у зв'язку із затриманням за підозрою у вчиненні злочину, а також під впливом тієї негативної соціальної середовища, в якій він відразу ж виявляється, будучи заарештований.

Однак, називаючи себе винним, допитуваний може переслідувати і суто егоїстичні, корисливі цілі: а) визнавши себе винним у менш тяжкому злочині, швидше отримати за нього покарання і таким способом вийти з поля зору правоохоронних органів, що ведуть розслідування скоєного їм більш тяжкого злочину; б) прийнявши на себе всю вину за вчинення групового злочину, добитися звільнення від відповідальності інших співучасників, у кінцевому підсумку і самому отримати менш суворе покарання [1, с. 65-81].

Причиною самообмови може виявитися і тимчасовий психічний розлад допитуваного.

Брехня – це різновид комунікативного поведінки, під час якого людина навмисне на вербальному рівні видасть продукт власної розумової діяльності, плід свого розуму, спотворено (повністю або частково) відображає дійсність, заради досягнення поставлених ним цілей. А раз так,

то і всі закономірності, властиві мисленню, проявляють себе в процесі лжесвідчення.

Брехня і лжесвідчення як її прояв не існують самі по собі, їм нерідко супроводжують різноманітні почуття, емоційні прояви. Це і підвищений стан тривожності, і побоювання, страх виявитися викритим, почуття провини за скоєне або, навпаки, почуття радості, задоволення у разі відбувся обману, яким супроводжують всілякі зовні спостережувані ознаки, які проявляються на невербальному рівні: в міміці, жестикуляції, голосових модуляціях і т.д. У невідповідності всіх цих компонентів розумової діяльності лжесвідка і супутнього їй емоційного фону криється запорука успіху в виявленні і викритті лжесвідчення.

У процесі підготовки помилкових висловлень суб'єкту доводиться виконувати набагато більше число розумових операцій з фіксацією своєї уваги, і особливо пам'яті, на те, які його висловлювання правдиві, а які засновані на вимислі. В ході такого процесу відбувається своєрідне роздвоєння свідомості, порушується внутрішня гармонія особистості, у зв'язку з чим різко підвищується напруження розумових, мнемічних процесів, а це, в свою чергу, негативно впливає на їх якість. Зросла кількість штучно сконструйованих посилок і наслідків «захаращує» пам'ять, змушуючи допитуваного постійно співвідносити знову висловлене судження з реальною дійсністю, а також з вже раніше висловленими помилковими твердженнями. І чим більше їх стає, тим важче співвідносити зміст вимислу з реальними фактами, що може проявлятися в різного роду застереження, неадекватних реакціях на запитання слідчого. Ось чому брехун нерідко ризикує проговоритися.

Література

1. Самооговор. Происхождение, предотвращение и разоблачение ложных признаний / А.Р. Ратинов, Т.А. Скотникова. Москва: Всесоюз. ин-т по изуч. причин и разраб. мер предупреждения преступности, 1973. 142 с.

УДК 343.43 (043.2)

Камінський П.В., аспірант,
Національний університет «Одеська юридична академія»,
м. Одеса, Україна

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРИМУШУВАННЯ ДО ШЛЮБУ

Імплементация до чинного національного законодавства норм міжнародного права, зокрема публічного, завжди привертала увагу науковців. Відповідно до ст. 9 Закону України «Про міжнародні договори України» ратифікація міжнародних угод, що стосуються прав, свобод та